

PLATON'UN ŞÖLEN'İNDE EROS, ERDEM VE EĞİTİM İLİŞKİSİ

THE RELATIONS OF EROS, VIRTUE, AND EDUCATION IN PLATO'S SYMPOSIUM

Ahmet Cüneyt GÜLTEKİN

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Felsefe Bölümü. agultekin@ankara.edu.tr

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 2 Mart 2021

Kabul edildiği tarih: 12 Mayıs 2021

Yayınlanma tarihi: 24 Haziran 2021

Article Info

Date submitted: 2 March 2021

Date accepted: 12 May 2021

Date published: 24 June 2021

Anahtar sözcükler

Platon; Şölen; Göksele Eros; Yersel Eros; Pederasti; Seven; Sevilen

Keywords

Plato; Symposium; Uranian Eros; Pandemic Eros; Paderastia; Lover; Beloved

Öz

Platon'un düşüncesinde eros, erdemli bir yaşamın hedeflendiği felsefi bir etkinlik çerçevesinde merkezi bir rol oynamaktadır. Filozofun bilgeliğin peşinde olması, eros'un işlevi yoluyla sağlanır. Ahlakal erdemlerin kazanılmasını amaçlayan eğitimin ihtiyaç duyduğu motivasyon, Şölen diyalogunda erotik bir ilişki modelinde betimlenmiştir. Bu çerçevede eros'un eğitimsel işlevleri odağa alınacağından, Şölen'de konuşmasını erdemlerin ve bilginin kazanılmasına yoğunlaşan Pausanias'ın eros övgüsü dikkati çekmektedir. Daha da önemlisi Pausanias erotik ilişkinin, bir eğitim ilişkisi olarak konumlandırılabilirliği ve özellikle ahlakal bir eğitim sürecinde eros'un işlev görebileceği düşüncesi doğrultusunda eros'a ilişkin ikili bir ayrım yapar. Soylu (göksele) ve değersiz (yersel) olmak üzere ortaya konulan bu ayrım yoluyla, düşünsel ve ruhsal olana yönelen erdemli eros, göksele olmaktadır. Bu açıdan Platon'un eros'a ilişkin düşünceleri, Pausanias'ın eros betimlemesiyle örtüşen benzerlikler göstermektedir. Hatta Pausanias'ın göksele ve yersel olarak ayırdığı ikili eros yaklaşımı, yine Platon'un duyulur olan ile düşünsel olan ayrımına paralel olarak işlemekte ve Diotima yoluyla sunulan eros'un yükselişi düşüncesinin bir ön taslağını düşündürmektedir.

Söz konusu ayrım eşliğinde eros'un ahlakal erdemlerin kazanılması ve eğitim açısından işlevleri ve iki farklı eros'un da ne şekilde anlaşılması ve takip edilmesi gerektiği sorunları ayrıntılandırılacaktır. Şölen'de ana eksenini oluşturan Diotima'nın konuşmasında kendisini gösteren eros ile Pausanias'ın eros'a yaklaşımı arasındaki bağlantı ve eros'un eğitimsel ve felsefi işlevleri tartışılacaktır. Sonuç olarak Şölen'de erotik ilişki bir eğitim biçimi olarak sunulmakta ve seven ile sevilenin ilişkide felsefi bir eros yoluyla erdemli bir yaşam hedefine yönelebilecekleri açığa çıkarılmaktadır.

Abstract

In Plato's thought, eros plays a central role within the philosophical activity which aims virtuous life. Philosopher's pursuit of wisdom can be actualized by the function of eros. The motivation that is needed through the education of moral virtues is described as in an erotic relation model in Symposium. Within this frame, since the educational functions of eros will be put forward, Pausanias' praise of eros that focusing mostly on the acquisition of virtues and knowledge draws attention. Furthermore, Pausanias makes a critical distinction between two kinds of eros with the thought of positioning the erotic relation in an educational purpose and setting especially provided by the function of heavenly eros in a moral perspective. Through this distinction as noble (uranian) and vicious (pandemic) eros; the virtuous eros, which tends towards the intellectual and the spiritual, is the philosophical one. In this respect, Plato's thoughts on erotic relations show similarities with Pausanias' description of noble eros. Also, the approach of the twofold nature of eros runs parallel to Plato's distinction between the sensible and the intellectual and suggests the idea of the ascension of eros presented in Diotima's speech.

Within this distinctive context, the functions of eros in terms of the acquisition of moral virtues will be detailed and how the educational role of eros should be understood will be revealed. The connection between the philosophical eros that is depicted by Diotima and the uranian eros that is posed by Pausanias will also be interpreted in the context of philosophy and moral education which is motivated through erotic relations. So in Symposium, the erotic relationship is presented as a model of education; that in this model lover and beloved search for the cultivation of their souls, improvement of virtues, and creations of thoughts.

DOI: 10.33171/dtefjournal.2021.61.1.16

Giriş:

Platon felsefesinde, güzele ve güzelin bilgisine ulaşmak konusunda *eros*'a merkezi bir önem ve rol verilmiştir. İnsanın ruhunda uyumu sağlayabilmesi, güzelin bilgisine ulaşmasıyla olanaklıdır. Bu ruhsal denge de erdemli bir yaşamın bilgisini gerektirir. Erdemli bir yaşam ise *eros*'un motive edici gücü, yani yönlendirici etkinliği olmaksızın olanaklı değildir. Bu anlamda motive edici bir güç olarak *eros*, Platon felsefesinde temelde durmakta ve felsefeyle doğrudan ve zorunlu bir bağlantı içinde konumlandırılmaktadır. Dolayısıyla *eros*, ruhunda adaleti sağlamış bir kişi olarak canlandırılan filozof için eğitsel bir işlev de görmektedir. Filozofun eğitim sürecinde bilgiyi elde etme ve aktarma uğraşısı, eksikliğini duyduğu bir şey olarak bilginin peşinde olması, *eros*'un işlevi yoluyla sağlanır. *Eros*, insanı *logos*'un peşinde koşturan önemli bir güç olarak görünmekte ve kendisini bir eksiklik olarak sunan *eros*'un bu karakteri, insanın erdemli bir yaşam yoluna sokulmasında yönlendirici bir rol oynamaktadır.

Bu bağlamda ahlaksal erdemlerin kazanılmasını amaçlayan eğitimin ihtiyaç duyduğu motivasyon, Platon felsefesinde *eros* ilkesi yoluyla sağlanır. *Eros*'un ele alındığı ve dramatik bir yapı içinde Platon'un *eros*'la ilgili düşüncelerinin yoğunlaştığı bir diyalog olan *Şölen*, antik Yunan kültürünün sosyal yapısını da felsefi bir tartışma etkinliği içinde açıklar. Diyalogdaki tüm kişiler ilk planda, yetişkin bir erkeğin (*erastês*) kendisinden daha genç bir erkeğe (*erômenos*) duyduğu sevgi üzerine konuşurlar.¹ Sosyal ve ahlaksal bir eğitim süreciyle bağıntısında ele alınan ve felsefe yapma etkinliği içinde değerlendirilmesi gereken bu pratik, Platon'un *eros*'a ilişkin görüşlerini anlamak açısından önemlidir.

Diyalogda sözü alan ve *eros*'un övgüsünü yapmayı amaçlayan konuşmacıların zihinlerinde, içinde buldukları kültür bağlamında erkeklerin birbirleriyle olan ilişkileri bir sorun oluşturmaktadır. Ancak yine de *eros*, böylesi sınırlı bir çerçevede düşünölmek zorunda değildir. *Eros* genel bir ilke olarak insan doğasında bulunan bir arzulamadır. Dolayısıyla sınırlı bir sosyal pratik içinde ya da bir elit grup içinde gösterdiği işlev yoluyla aktarılması, bu ilkenin bir örnekleme olarak görölebilir. Bir

¹ Antik Yunan kültüründe özellikle eşcinsel ilişki çerçevesinde tanımlanmış olan pederasti, etimolojik olarak genç erkek çocuğuna duyulan sevgi anlamına gelir (*pais-erasthai*). Ancak dönemin Yunan kültüründeki bu sosyal pratik (*paiderastia*), modern dönemdeki 'pederasti'ye ilişkin olumsuz içerimlerden uzak ve bağımsızdır (Hunter 19). *Erômenos*, sevilen genç erkeği ifade ederken; *erastês*, yetişkin olan seven tarafı ifade etmektedir (Dover 16). Söz konusu ilişki Yunan kültür hayatında politik işlevleri de olan bir eğitim bağlamı içinde gerçekleşir. Yüksek sosyal sınıfların eğitiminde ve politik alana açılmasında önemli rolü olan bir sosyal uzlaşım (Brisson 230).

bakıma Platon'un öngördüğü şekilde eros'un yönlendirmesine açık olan kişilerin de, felsefi bir etkinliğin içinde seçkin bir konumda olduklarını söylemek olanaklıdır. Eros'un iyi şeylerin ve mutluluğun kazanılması çabasında bir rehber olarak görülmesi de bunun bir göstergesidir. Eros, eylemin harekete geçirilmesini sağlayan potansiyel bir güçtür ve bu güç bir değer kazanılmasına dönük, amaçlı bir sürecin hareket ettiricisidir (Demos 340).

Diyalogda eros'un övülmesi ve iyi eylemlere yol açtığı söylenmesi de eğitsel bir doğrultuda anlaşılmalıdır. Böylece Platon'un en önemli erotik diyalogu olan *Şölen*'de sevgi, özellikle erdemlerin ve bilginin kazanılması çabası çerçevesinde ele alınmakta ve bu bağlamda erdem ve mutluluğun kazanılmasında erotik ilişki, bir eğitim ilişkisi modelinde kendisini göstermektedir (Sheffield 15). Seven (erastês) ile sevilen (erômenos) arasındaki ilişkinin tetikleyicisi ve yönlendiricisi olan eros; erdeme ilişkin bir bilgiyle, bu sürecin nasıl yürütülmesi gerektiğine ilişkin ahlaksal bir eylem planıyla iç içe geçmelidir. Eğitimde eros'un işlevi, onun felsefeyle olan ilişkisini ve felsefeden ayrı tutulmaması gereken boyutunu göstermektedir. İnsanların iyi eylemler yapmasının en önemli güdüleyicisi eros'tur. Neden ahlaklı olması gerektiğini bilen birisi için bile, onu ahlaklı eylemleri gerçekleştirmeye iten bir güç olmalıdır. Dolayısıyla Platon'un eros anlayışı, bilgi ve eylem arasında, düşünce ve pratik arasında aracı bir ilke, bir güç kaynağı olarak değerlendirilecektir.

Bir eğitim ilkesi ve özellikle ahlaksal eğitimin bir yol göstericisi olması boyutuyla eros, sürekli bir arayışın ve eksikliğin peşinde olmayı ifade eder. Bu çerçevede eros'un eğitsel işlevleri odağa alınacağından, *Şölen*'de konuşmasını ahlaksal erdemlerin kazanılmasına yoğunlaştıran Pausanias'ın eros övgüsü dikkati çekmektedir. Daha da önemlisi Pausanias erotik ilişkinin, bir eğitim ilişkisi olarak konumlandırılabilirliği ve özellikle ahlaksal bir eğitim sürecinde eros'un işlev görebileceği düşüncesi doğrultusunda eros'a ilişkin ikili bir ayırım yapar. Eros'un insanları nasıl yönlendirmesi gerektiği ve eros yoluyla kurulacak olan ilişkinin nasıl bir ilişki olması gerektiği sorunu, tartışmayı bir erdem eğitimi sorununa dönüştürür. Bu açıdan Platon'un eros'a ilişkin düşünceleri, diyalogun tamamı göz önünde bulundurulduğunda, Pausanias'ın eros betimlemesiyle örtüşen benzerlikler göstermektedir. Her konuşmacı aracılığıyla eros'un belirli bir yönünün ve işlevinin ortaya konulduğu düşünülecek olursa ve Platon'un bunu stratejik bir amaçla bu şekilde dramatize ettiğini varsayacak olursak, Pausanias'ın konuşmasında eros'un bir yüzü görülmektedir. Eğitime dayalı bir ilişkiye odaklanan bu övgü, eros'un

önemli bir boyutunu açıklamaktadır. Ve Diotima'nın konuşmasında bir değerler hiyerarşisi olarak eros'un insan ruhunun yükselişine rehberlik ettiği görüşünün zeminini hazırlamaktadır. Ayrıca Pausanias'ın ortaya koyduğu ikili eros anlayışı, Platoncu ikili karşıtlıkla da uyumlu görünmektedir ve insanlardaki eros'un yönelimiyle sınırlandırılmış olarak ortaya konulan ruh ve beden ayrımı ile eros'un ikili işlevi açıkça Platoncu tınılar taşımaktadır (Corrigan ve Glazov-Corrigan 62).

Dolayısıyla söz konusu ayırım eşliğinde eros'un ahlaksal erdemlerin kazanılması ve eğitim açısından işlevleri ve iki farklı eros'un da ne şekilde anlaşılması ve takip edilmesi gerektiği sorunları ayrıntılandırılacaktır. Bu açılardan *Şölen*'de ana eksenini oluşturan Diotima'nın konuşmasında kendisini gösteren eros ile Pausanias'ın eros'a yaklaşımı arasındaki benzerlikler ve ikili eros anlayışının eğitsel ve felsefi işlevleri tartışılacaktır.

İkili Eros:

Diyaloğun dramatik yapısına göre Pausanias, Phaidros'tan sonra konuşmaya başlayacak ve Phaidros'un ortaya koyduğu eros anlayışının eksiklerini gösterecektir. Phaidros'a göre eros pozitif bir potansiyele sahiptir ve güzelliğin sevgisi olarak soylu eylemleri gerçekleştirmekte insanları cesaretlendirmektedir (*Şölen* 179a). Eros soylu eylemler için ilham kaynağı olarak görülür. Erdem için gerekli olarak ortaya konulan güzellik duygusu, Phaidros tarafından erotik bir ilişki yoluyla sağlanıyor olarak aktarılır. Eros'un güzel olana bu çekimi olmaksızın utanılacak eylemlerden de uzak durmak olanaklı değildir. Bu doğrultuda güzelin ve erdem peşinde olan eros, insanın utanılacak eylemlerden kaçınmasını sağlamakta ve onu soylu eylemlere yönlendirmektedir (Sheffield 17). Phaidros'un konuşmasına göre eros, utanç verici eylemler karşısında bir utanç duygusu oluşturur ve takdir edilecek eylemler için de cesaret sağlar. Hem seven hem sevilen utanılacak durumlara düşmekten bu yolla kaçınırlar. Eros'un bu işlevi diyalog boyunca da pozitif bir sosyal ve ahlaksal etki olarak önemini korur (Hunter 42). Ancak Phaidros'un övgüsü, eros'un sadece bir yönünü vermekle kalmayıp, genelleyici ve kritik bir ayrımı gözden kaçıran bir yorumdur. "*İnsanlara hem hayatlarında hem ölümlerinde mutluluk kazandıran*" (*Şölen* 180b) eros'un, bunu nasıl başardığı ya da bu eros'un nasıl bir eros olduğu sorunları dışarıda bırakılmıştır.

Pausanias işte bu noktada konuşmasına temel bir ayrımı yapmak üzere Phaidros'un eleştirisini yaparak başlar:

Bana kalırsa, Phaidros, bizden tek başına Sevgi'nin övgüsünü istemekle konu iyi bir yola girmiş olmadı. Sevgi, bir tek olsaydı, peki

derdim, ama bir tek değil ki. Olmadığına göre de, hangi çeşit Sevginin övülmesi gerektiğini önceden söylemek lazım. Ben konuyu doğru yola sokmaya çalışacağım, önce Sevginin nasıl övülmesi gerektiğini söyleyeceğim, sonra da tanrıyı gereğince öveceğim (Şölen 180d).

Pausanias, eros'un ikili yapısını böylece ortaya koyacaktır. Bu yaklaşım, Pausanias'ın dilsel ayrımlar ve terminolojik belirlemeler yapan sofist Prodikus'un öğrencisi olmasıyla da yakından ilişkilidir (Rosen 60). Bir bakıma ayrımlar yaparak belirli bir uzlaşım çerçevesinde ve bu uzlaşımın izin verdiği ölçüde felsefe yapmak Pausanias'ın eros yorumunu belirler. Yani Phaidros'un konuşmasında eros'un övgüsü için zorunlu olan ayırım göz ardı edilmiştir (Sheffield 18).

Eros'un ikili bir yapıda olduğunu ve doğru türden bir eros'un övgüsü yapılmadığı sürece yanlışlığa düşüleceğini iddia eden Pausanias, ruh ve beden ayrımı çerçevesinde yorumlanan göksel ve yersel eros'un yönlendirdiği soylu ve değersiz eylemler arasındaki farklılığı açıklamaya girişir. İyi eylemlerin yanı sıra utanç verici eylemlerin de bir nedeni olması gerekir. Ve ona göre eylemin iyi ya da kötü olmasını bu ayırım belirlemekte ve bu ayırım yoluyla eylemin niteliği, eylemin yapılış biçimine bağlanmaktadır. Bu bağlamda Pausanias, hangi eros'un erdemli bir ilişkinin motivasyonu olduğunu ortaya koyacaktır. Ona göre tek bir eros yoktur, soylu ve değersiz eylemlerin yönlendiricisi olarak iki tane eros vardır ve hangisinin övüleceğine karar verilmesi noktasında bu durum kritik bir önem taşımaktadır.

Eros'un ikiliği, mitik bir söylem yoluyla Aphrodite'in iki tane olmasına dayandırılır. Birisi göksel (Uranian) Aphrodite'dir, ana karnından doğmamıştır ve göğün kızıdır. Diğeri ise Zeus'la Dione'nin kızı yersel (Olympian) Aphrodite'tir. Buradaki mitik öykülendirmenin önemi, Pausanias'ın konuşmasının bütünlüğü göz önünde bulundurulduğunda, iki farklı eros'un iki farklı eylem biçimine karşılık gelmesi, erdemli ve erdemsiz eylem alanlarının tanımlanmasına izin vermesidir. "*Sevgi tek başına ve kendiliğinden ne güzeldir, ne çirkin. Güzeldir güzel yapılırsa, çirkindir çirkin yapılırsa*" (Şölen 183d). Dolayısıyla eros'un bu şekilde ayrılması, insan eylemlerinin uygun ve uygun olmayan biçimlerinin bir ayrımı için temel oluşturmakta (Rosen 63) ve bir şeyin güzel yapılmasının olanağı göksel Aphrodite'e bağlanan eros'un rehberlik yapması koşuluna dayandırılmaktadır. Bu durumda Pausanias için güzel olan, övülmeye değer olan eros, insanı güzel eylemlere yönelten göksel (uranian) eros'tur. Eros'un bu iki biçiminin ortaya konulması ve birbirinden ayrılması, erotik ilişkilerin biçimlerinde de yansımaları bulmaktadır.

Yersel Aphrodite'e bağlanan eros'un izinden gidenler, hem kadınları hem de genç erkekleri sevmekte ve zihinsel etkinliklere ve erdemli eylemlere önem vermemektedirler. Sadece bedensel isteklerin öne çıktığı bu ilişki biçiminde ahlaksal bir eğitimin de yeri yoktur. Göksel Aphrodite'e bağlanan eros'un izinden gidenler ise, hiçbir taşkınlık göstermezler, yalnızca genç erkeklere yönelirler ve sevgililerini erdemli bir hayatı paylaşmak üzere zihinsel olarak daha üst düzeyde olan insanlar arasından seçerler (Şölen 181b-d). Böylece erotik ilişkinin erdemli ve güzel bir biçimde gerçekleştirilmesi, göksel eros'a bağlanmaktadır (Corrigan ve Glazov-Corrigan 58). Yersel Aphrodite'e bağlı pandemik eros'un² etkisi altında olan kişi ise, ruh ya da zihinsel etkinlikten çok sadece bedenin peşindedir. Sevilen şey sürekli olmadığından sevgisi de geçicidir. İyi arzuların peşinde değil, kötü arzuların peşinde koşan bu aşık tipi, herhangi bir eğitime açık değildir. Bu bağlamda Pausanias, kötü arzuları geçici ve sadece doyurulmak için peşinde koşulan tutkular olarak konumlandırır. Bu tutkular sadece en hızlı yoldan tatmin edilmek amacıyla insanı harekete geçirmektedir. Erdemin eşlik ettiği bir eylem tipinden uzaktadırlar. Yani pandemik eros, kaba ve rastgele bir şekilde herkese ulaşabilmektedir. Ayrıncı bir tekniği ya da ahlaksal bir ilkesi yoktur. Soylu bir şekilde yapılıp yapılmadıkları gözetilmeksizin, sadece eylemleri gözetilen sıradan aşığın tavrını yansıtmaktadır. Dolayısıyla kaba erotik davranışın bu rastgeleliği ve ayrımsızlığı, Pausanias tarafından stil ve zeka adına reddedilmektedir (Rosen 70). Pausanias'a göre iyi eros'un rehberliğinde olan bir seven, sevilen için didaktik bir figür olarak sevdiğini daha iyi ve daha bilge yapma amacını taşımaktadır. Ve bu göksel eros, seveni ahlaksal bir eğitim programı içinde sevilenin ruhuna yöneltmektedir.

Gençleri yalnızca akılları işlemeye başladığı çağda, yani sakalları biterken severler. Böyle yaparlar, çünkü niyetleri saf çocukları tuzağa düşürmek, sonra da hiçe sayıp, başka sevgilere koşmak değil, onlarla ömür boyu beraber yaşamak, bir hayat ortaklığı kurmaktır. Hatta bir kanunla küçükleri sevmeyi yasak etmeli ki, sevenlerin bunca emekleri sonu bilinmez bir işte harcanmasın (Şölen 181d-e).

Bu çerçevede ilkin Rosen'ın Pausanias'ın konuşmasındaki gizli niyetine ilişkin yorumunu değerlendirmek, Sokrates'in eğitim pratiğini savunmak açısından kritik bir önem taşımaktadır. Rosen'a göre Pausanias, ikili eros ayırımına karşın, kendi erotik arzusunu haklılandırmaya ve eşcinsellik için yasal bir temel oluşturmaya çalışan bencil bir aşıktır (61). Nomos'u kendi kişisel çıkarı için kullanmayı öğrenen

² Pandemik eros, göksel olanın aksine, erdemi ve sevileni eğitsel açıdan gözetmeyen ve herkese ait olan, sadece bedene yönelen sıradan sevgi anlamına gelmektedir.

ve Atina yasalarını kendi erotik ilişki biçimini hayata geçirebilmek adına revize etmeyi düşünen bir yurttaştır (68). Belirli bir dinleyici kitlesine konuşmakta ve konuşması belirli bir eylem kipini amaçlamaktadır. Strauss da, Pausanias'ın konuşmasını politik bir övgü biçimi olarak yorumlar. Pausanias'ın konuşması, her ne kadar soylu ve değersiz eros ayırımına bağlı olarak erdem ve erdemsizlik biçimleri arasındaki temel farka gönderme yapsa ve ahlaksal bir değeri amaçlasa da, tam anlamıyla çıkarlarını gözetmeyen bir kişinin konuşması olarak değerlendirilmez (Strauss 69). Bu bağlamda Strauss, Pausanias'ın konuşmasını, kendi pratikleri için özgürlük isteyen ve bunları yasallaştırmak için Atina nomosuna bir öneri sunan, tartışma amaçlı bir konuşma olarak yorumlar.

İki yorumcuya göre de Pausanias, soylu bir eşcinsel ilişki pratiğinin olanağını oluşturmaya çalışmaktadır. Bu yolla soylu ve soylu olmayan sevgi ayırımı, bir erdem etiği görüntüsü altında kişisel çıkarın gizlenmesinde kullanılmaktadır (Rosen 72-73). Pausanias kendisini erdemli bir eşcinsel, yani bir erdem eğitimcisi ve seven bir aşık olarak konumlandırarak, Rosen'a göre erdem ya da bilgelikle değil, stille belirlenen bir soyluluk kavrayışı vermekte ve kendi çıkarları bakımından soyluluğu yeniden tanımlamaktadır. Dahası Atina nomosunun revize edilmesine dönük çabası da, bedensel isteklerini tatmin etme çabası olarak yorumlanır (76). Böylece kendi erotik arzularını yasal ve onaylanır kılmaya çalışmaktadır (Strauss 84). Ancak Pausanias'ın konuşmasına ilişkin Straus ve Rosen'in yorumları, Pausanias'ın kendi kişisel karakteriyle bağlantılandırılmış önyargılı bir değerlendirme gibi durmaktadır.

Yine Picitelli de, Pausanias'ın konuşmasını Prodikus'un öğrencisi olmasından dolayı ahlaki normlar konusunda dilsel belirsizlikleri kullanarak sosyal uzlaşmaları kendi çıkarları lehine manipüle ettiği şeklinde yorumlamakta ve gizli niyetinin Agathon'u, yani sevgilisini ahlaki bir meşrulaştırmayla bedensel olarak kullanmak olduğunu söylemektedir (101). Erotik ilişkiye sevenin tarafından baktığı ve ruhun isteklerini beden isteklerinden üstün görmesine rağmen, bilgi ve erdem eğitimi karşılığında sevilenden bedensel hazlar beklemesinin açıklamasını yapmadığı şeklinde eleştirir. Picitelli'ye göre de, Pausanias kendi bedensel isteklerini soylu bir pederasti pratiği içinde meşrulaştırmaya çalışmaktadır (113).

Ancak göksel ve yersel eros ayırımı pederastik ilişkinin bedensel olandan düşünsel olana yükseltilmesi çabasını da göstermekte ve bilgili bir sevenle ilişkilenenin entelektüel faydalarına odaklanmaktadır. Aslında Platoncu idealin bir taslağı gibi duran ayırım, Platon'dan farklı olarak eros ile bedensel isteklerin bağlantısını onun kadar zayıflatmamaktadır (Santas 17). Bundan dolayı bazı

yorumcular her ne kadar Sokrates'le olan farkı öne çıkarmak adına da olsa, Pausanias'ın söylemini sert bir şekilde hedef almakta ve antik Yunan'daki pederasti pratiğinin eğitsel boyutunu ve Pausanias'ın getirmeye çalıştığı sınırları ve ahlaki boyutu göz ardı ederek sözü edilen ilişkinin bedensel kısmına odaklanmaktadırlar.

Bu çerçevede Pausanias'ın iddialarını, yorumcuların dile getirdiği 'gizli niyetlerinden' bağımsız bir şekilde yorumlamak ve anlamaya çalışmak gerekmektedir. Aksi halde söz konusu yorumları takip edecek olursak, Sokrates'in kişiliğinden yola çıkarak haklı gerekçelerimiz olmasa da, aynı yaklaşımla Sokrates'in Diotima'dan aktararak yaptığı konuşmanın da içinde aynı gizli niyetlerin bulunduğu tartışma konusu edilebilir. Zaten Rosen da, eğer Pausanias'ın stratejisi izlenecek olursa, yaptığı haklılandırma sonucunda genç erkeklerin kendisini değil, Sokrates'i seçmesi gerektiğinin ortaya çıkacağını söylemektedir (88). Sokrates, Pausanias'ın sunduğu yaklaşım çerçevesinde kendisinden çok daha iyi, bilgili ve erdemli bir öğretmendir. Dolayısıyla Pausanias'ın kendi erotik angajmanı doğrultusunda bedensel isteklerini göksel eros motifiyle gizlediğine ilişkin kuşku, Sokrates için de uyandırılmış olacaktır. Corrigan ve Glazov-Corrigan'ın belirttiği gibi Pausanias'ın ortaya koyduğu yaklaşım Sokratik felsefenin benzer bir versiyonu gibidir (57). Bedeni değil, ruhu öne çıkarması; eylemlerin doğruluğa göre değerlendirilmesi gerektiği düşünceleri Sokratesçi tınılar içermektedir. Alkibiades'in Sokrates'le olan ilişkileri hakkında söyledikleri ve Sokrates'e atfettiği iyi bir insan olma yolundaki kılavuzluk rolü (Şölen 218d), tam da Pausanias'ın betimlediği türden bir yersel-göksel eros geriliminin göksel olan lehine çözülmüş bir uygulaması gibi görünmektedir. Dolayısıyla iki düşünce biçimi arasındaki benzerlik bir sorun olarak karşımıza çıkmakta ve dikkati çekmektedir.³

³ Corrigan, her ne kadar Pausanias'ın Platoncu ruh-beden ayrımı görüşüne benzer bir tonda konuştuğunu ve bedensel istekleri ruhsal olanlara göre samimi bir şekilde ikinci planda tutuyor ve entelektüel erdemleri yüceltiyor olduğunu söylese de, çekincelerini de dile getirir. Corrigan'ın yorumuna göre, sevilenin erdem elde etmek, daha iyi ve bilgili olmak için seveni her açıdan desteklemesi gerektiği iddiası ikna edici güçlü bir retorikle sunulmuş da olsa, kendi içinde çelişki taşımakta ve sevenin uyguladığı bencil bir yasaya dönüşme riski göstermektedir. Bu durum, erotik ilişkinin yüksek bir erdem görünümü altında gizlenmiş manipülatif ve pragmatik bir pratiğe dönüşme olasılığını dışarda bırakmamaktadır (Corrigan ve Glazov-Corrigan 58-62). Bu noktada eğitici konumunda olan seven kişinin, sevilen için en iyi olan şeyi biliyor olduğu tezi tartışmaya açılmakta ve aldatılma ihtimali olsa bile erdem kazanmak uğruna her şeyin yapılması gerektiği fikrinin, sevenin farklı amaçlarına hizmet edebileceği gündeme getirilmektedir.

Bu açıdan Pausanias'ı yorumcuların⁴ sözünü ettiği gizli niyetlerinden bağımsız bir şekilde değerlendirmek ve ortaya koyulan ikili eros vurgusuna odaklanmak önem kazanmaktadır. Eros'a ilişkin ortaya konulan ayırım ve bu ayırım yoluyla betimlenen olması gereken erotik ilişki, Sokrates figüründe cisimleşmektedir.

Düşkün bir insanın arzularına çirkince kapılmak ne kadar kötü ise, değerli bir insana kendini güzel bir şekilde vermek o kadar iyidir. Düşkün dediğimiz, orta malı Sevgiye düşen, candan çok bedeni seven adamdır. Bu sevgi uzun sürmez, çünkü sevilen şey sürekli değildir. Asıl sevdiği şey, sevgilinin bedeni bir çiçek gibi solar solmaz, sözler, antlarla birlikte Sevgi de uçup gider. Bir insanı, içi güzel diye, seven ise, ömür boyu sever, çünkü sürekli bir şeye bağlanmıştır (Şölen 183d-184a).

Söz konusu ayırım, Sokrates'in erdemli yaşama pratiğinde felsefe yapma biçiminin ve gençlerle kurduğu ilişkinin eğitsel bir ölçütü gibi iş görmektedir.

Eros ve Erdemli Yaşam:

Göksel ve yersel eros ayırımını, Pausanias'ın kendi erotik ilişki tarzını meşrulaştırmak adına yapılmış ve eşcinselliği sözde bir erdem eğitimiyle ilişkilendirerek yasallaştırmayı amaçlayan bir ikilik olarak yorumlamak, Şölen'deki eros'a ilişkin insan ruhunu yükselten vurguyu ve eros'a biçilen işleve ilişkin belirlemeleri saptırmak olacaktır. Aslında söz konusu ayırım eros'un aracı bir ilke olarak insanı bedensel güzelliklerden uzaklaştırıp düşünsel güzelliklere yönlendiren (Şölen 201d) işlevini açıklayıcı niteliktedir. Aksi halde Diotima'nın salt güzelliğin bilgisine ulaştırdığını söylediği eros betimlemesinin de dayandığı ikilik boşa kalacaktır. Elbette ki diyalogun bütünlüğü içinde Şölen'deki her konuşmacı eros'un bir yönüne ışık tutmakta ve Platon'un eros düşüncesini aktarmasında katkı sağlamaktadırlar. Ancak Pausanias'ın bir eğitim pratiği içinde doğru yönlendirilmiş bir erotik ilişki yoluyla erdemlerin kazanılmasına ilişkin konuşmasında yaptığı ayırım, Platon'un erdem ve bilgelik anlayışına en yakın olanıdır. Hatta Pausanias'ın göksel ve yersel olarak ayırdığı ikili eros yaklaşımı, yine Platon'un duyulur olan ile ideal olan ayırımına paralel olarak işlemekte ve Diotima yoluyla sunulan eros'un yükselişi düşüncesinin bir ön taslağını düşündürmektedir. İkili bir yapı da kendi yalnlığı içinde hiyerarşik bir yükseliş olarak görülebilir. Bu bağlamda ikili eros anlayışını, yersel olan eros'tan göksel olanın yönlendirmesine bir geçiş amacı ortaya

⁴ Burada özellikle Pausanias'ın konuşmasının değerlendirilmesi bağlamında, kişisel bir çıkarım stilize bir yoldan meşrulaştırılmaya çalışıldığı yorumlarını yapan Rosen (1987), Strauss (2001) ve Piscitelli (2006) kastedilmektedir.

koyan ahlaksal ve eğitsel bir öğreti olarak okumak olanaklı gibi görünmektedir. Bu türden bir ayırım yapılmaksızın eros'un yükselişinde ruh güzelliğini bedensel olandan üstün görmenin (Şölen 210c) ve tek tek güzel olanlardan koparak salt güzelliğe varmanın (Şölen 211c-d) ne anlama geldiği ve nasıl sağlanabileceği tam olarak açıklanamayacaktır.

Böylece kaba eros olarak görülen yersel (pandemik) eros'un insanı bedensel ihtiyaçların peşinde sürüklemesine karşıt olarak; göksel eros, ruhun ve onun erdemlerinin geliştirilmesiyle ilişkili felsefi bir eros'tur. Diyaloğun ana iddiası da bu türden bir felsefi eros'un övgüye değer olduğu ve bu doğrultuda bir eğitimci olarak Sokrates'in savunulmasıdır (Sheffield 201). Göksel eros'un yönlendirdiği erotik ilişki, bilgelik peşinde bir eğitimi gerektirmekte ve geçici bedenlere değil ruhlara yönelmektedir. *"Bir insanı içi güzel diye seven, ömür boyu sever, çünkü sürekli bir şeye bağlanmıştır"* (Şölen 184a). İşte Pausanias'ın konuşmasında bu ilişki türünün yasalar tarafından korunması ve teşvik edilmesi gerektiği dile getirilmiştir. Söz konusu korunma talebi, belirli bir ilişki biçiminin kişisel amaçlarla meşrulaştırılması değil, eğitim ilişkilerinin ahlaki bir temele oturtulması gerekliliğinin bir ifadesi olarak yorumlanmalıdır. Bu yaklaşım aynı zamanda Antik Yunan'daki yaygın pederastik ilişki biçiminin, erdemli bir yaşam amacı taşıyan bir pratik boyutuna yükseltilmesi çabası olarak da okunabilir. Sokrates'in gençlerle olan ilişkisi böylesi bir ahlaki temelde yükselmektedir (216d-217a). Göksel eros betimlemesindeki kritik nokta, bedensel olanı ikinci planda tutarak bir ahlak eğitimi öngörmesidir. *"İşte göksel Aphrodite'e bağlı sevgi budur, kendisi de onun gibi göksel ve yücedir. Devlet için de, tekler için de bu sevginin değeri büyüktür, çünkü seveni de sevileni de erdem yolunda, kendi kendini aşmaya zorlar"* (Şölen 185c). Dolayısıyla seven sevilen ilişkisinde ruha yönlendiren eros'un, yani göksel eros'un, erdemle bu şekilde ilişkilendirilmesi, eros'un erdemli bir yaşamın kazanılması ve sürdürülmesi için önemli bir işlevini ortaya çıkarmaktadır.

İnsanlar arası ilişkilerde doğruya yönlendiren bir güç olarak konumlandırılan göksel eros, felsefi eğitim için de bir motivasyon sağlamaktadır. Aynı zamanda insanların birbirlerine karşı duydukları çekimin, erdemli bir yaşam sürdürmeleri için bir güç kaynağı olarak kullanılmasının sosyal bir içerimi de vardır. İnsanların neden ahlaklı olmaları gerektiğinin yanıtı böylece, erdemli insanlarla kurdukları sevgi ilişkisinin sağladığı rehberlik ve motivasyon yoluyla yanıtlanmaktadır. Bu bağlamda Pausanias'ın genç erkeklerin başıboş aşıklardan korunmasına dönük yasa talebi (Şölen 181e) de anlaşılır hale gelir. Erotik ilişkinin sağlanması beklenen

erdemli bir yaşam pratiği, seven sevilen ilişkisinin bir erdem öğretisi çerçevesinde sınırlandırılmasını gerektirmektedir. Gençler pandemik eros'un taşkınlıklarından korunmalı ve yalnızca bedensel isteklerin doyurulması için uğraşmamalıdır. Bu çaba yalnızca geçici olan bir şeyi elde etme çabasıdır, erdemli ve mutlu bir yaşam sürdürmeyi gözetmez ve ruhsal bir dengeye ulaşmak konusunda hiçbir fayda sağlamaz. Elde ettiği şeyin geçiciliği içinde kendi geçici arzusu da son bulan gerçek eros'un bir yansıısından başka bir şey değildir.

Asıl eros, kendisini hiçbir şekilde geçici bir tatmin olma ya da tatmin sağlama işlevi içinde göstermez. Yersel (pandemik) eros'un yöneldiği bedensel olan istekler ise doyurulabilir ve tüketilebilir türden olduğu için, gerçek (göksel) eros'un sağladığı ahlaki motivasyonu sağlayamamaktadır. Eros, insanın kendisinde bulunmayan şeyi kendisine katması sonucunda noktalanmış bir sürecin tetikleyicisi değildir. Sonu gelmeyen ve tamamlanmayacak olan bir eylem kipi olarak hep daha iyi bir yaşamın peşinde olmaktadır.⁵ İnsan yaşamı ve mutluluğu söz konusu olduğunda, yaşam pratiğinde sürekli eksiklikler olacağından ve daha iyi bir insan olma potansiyeli hiçbir zaman tükenmeyeceğinden, eros'un asıl işlevi erdemli bir yaşamın kılavuzluğunu yapmak şeklinde kendisini göstermelidir. Geçici isteklerin değil, değerli ve kalıcı olanın peşinde bir olgunlaşma süreci olmalıdır. Ancak göksel eros yoluyla ruh güzelliğinin beden güzelliğinden üstün olduğu anlaşılabilir. Ruh güzelliğine yönelen bir sevenin sağlayacağı yaşam bilgeliği de, erdemli bir yaşamın yolunu açacaktır.

İnsan kendini birine kul köle ederken, onunla daha üstün bir bilgiye, daha üstün bir erdeme ulaşacağına inanıyorsa bunda hiçbir küçülme yoktur. Demek ki iki ilke birleşiyor. İnsanın birini sevmesiyle, bilgiye ya da herhangi bir erdeme gönül vermesi bir tek şey oluyor (Şölen 184c-d).

Dolayısıyla eksik olanın peşinde olma olarak eros, bir erdem arayışına dönüşmektedir. Böylece birisini sevmekle erdemi ya da erdem bilgisini sevmek eşitlenir. Seven ve sevilen ilişkisi, göksel eros'un yönlendiriciliğinde erdem kazanma motivasyonu yoluyla mutluluğun da ön koşulu olur.

⁵ Alkibiades, Sokrates karşısında duyduğu utanma duygusundan söz ederken bu ahlaki motivasyona işaret etmektedir. Atina'nın işleriyle uğraşırken kalabalıklar karşısında alkış toplamaya nasıl kendisini kaptırdığını ve Sokrates'in kendisini nasıl eksik hissettirdiğini anlatır (Şölen 216a-c). Yine de Sokrates'in peşinden ayrılamaz ve Sokrates'in bedensel güzelliğe, zenginliğe ve üne hiçbir şekilde itibar etmediğini söyler (216e). İyi bir insan olma çabasının en değerli şey olduğunu ve bunu gerçekleştirmek için kılavuz edindiği kişinin Sokrates olduğunu söyleyen Alkibiades, bundan dolayı kendisini sevmeye layık tek kişinin de Sokrates olduğunu itiraf eder (218d).

Bilgelikle ilişkili olan erdem, ancak böyle bir ilişki içinde kendisini gösterir. Hiçbir insansal ilişkinin olmadığı bir yerde ne erdemden ne de ahlaklı eylemden söz edilebilir. Erdemin kendisini göstereceği en iyi yer, ruhunda adaleti sağlamış kişilerin birbirleriyle olan ve eros tarafından harekete geçirilen ilişkisidir. Bunun olanaklı olabilmesi için, sevenin sevilene bilgi ve erdem konusunda yardım edebilecek donanımda olması, sevilenin de sevenin etkisine açık olarak olgunlaşmayı arzulaması gerekmektedir. Erdem bilgelikle ilişkili olduğu için, eros da ruha odaklanmalıdır (Sheffield 19). Bu şekilde konumlandırılan eros'un etkinliği, ruhun erdem potansiyelini gerçekleştirme çabasıdır. İyi ve erdemli bir erotik ilişki de, sevgililerin birbirlerinin içindeki iyiyi görmesi ve bu iyi özelliklerin geliştirilmesi amacıyla birbirlerini cesaretlendirmeleridir. Sevgilisinin ruhuna yönelen bir aşık, onun ruhsal ve düşünsel özelliklerini geliştirmek için çabalayacaktır. Göksel eros'un bu işlevi yoluyla, sevgililerin birbirlerinin öz gelişimleri için bir güç oluşturmaları olanaklıdır (Sheffield 20). Bu bağlamda Pausanias'ın eros'un ikiliği tezi, bedensel arzuların böylesi bir gelişimi hedeflemekten uzak olduğunu ve ruha yönelen eros'un bedensel arzulardan ayrı tutulması gerektiğini göstermeyi amaçlamaktadır.

Felsefi Eros ve Eğitim:

Seven ve sevilenin, para, güç ya da şöhret kazanma düşüncesi olmaksızın doğru bir şekilde ilişki kurmasını, güzel bir eylem biçimi içinde göksel eros sağlamaktadır. Bu iyi eros düşüncesi, bedensel bir tatminden öteye geçerek, erotik ilişkiyi bir eğitim pratiğinin bağlamı içine yerleştirir (Hunter 48-49). *Şölen*'de Diotima bu doğrultuda şunları söyler: “ ... insanlar bu arzuyu başka yollara çevirirler, kimi alışverişe, kimi bedenini sağlamlıştırmaya, kimi bilgisini genişletmeye düşkündür. Bunlarınkine sevme, kendilerine seven demiyoruz” (205d). Çünkü bedensel güzellik, zenginlik ve güç uğruna bir kişiyi sevmek, değersiz bir ilişki biçimidir. Bilgi ve erdem uğruna sevmek ise soylu bir ilişki biçimi olmaktadır. Bu açıdan soylu (göksel) ve değersiz (yersel) eros arasında yapılan ayırım belirgin bir zemine oturmaktadır (Strauss 202). Pausanias'ın yersel eros'a atfettiği aşağı seviyeden aşk, Diotima'nın sözünü ettiği yanlış yönlendirilmiş arzulara karşılık gelmektedir. Göksel eros ise erdemli bir yaşama ulaşmaya ve erdemın bilgisini kazanmaya dönük erotik ilişkide logosu gözetmektedir denilebilir.

Dolayısıyla *Şölen*'de erotik ilişki bir eğitim biçimi olarak sunulmakta ve seven ile sevilenin ilişkide erdemli bir yaşam hedefi taşımaları gerektiği serimlenmektedir. Pausanias da seven ile sevilen ilişkisinde söz konusu olabilecek köleliğin

utanılmayacak tek şeklinin “*erdem uğruna kölelik*” (Şölen 184c) olduğunu dile getirir. Erdem uğruna kölelik, erdemin egemenliği altına girmek olarak okunacak olursa, erotik ilişkinin seven ve sevileni erdemli bir yaşam içinde özgürleştireceği de söylenebilir. Erdem peşinde olmak, eros’un arzulama kipi yoluyla sağlanmış olmaktadır. Yani seven ile sevilen erdemli bir yaşam uğruna eros’un motive edici gücü yoluyla birleşecektir.

Seven ile sevilen bu birliğe nasıl varabilirler? Her biri ayrı yoldan gidecek, birincisi kendisine yüz veren delikanlıya yapılması doğru saydığı her yardımı yapacak, ikincisi de kendine bilgi ve erdemi getireni doğru işlerde destekleyecek, her türlü değerlerini arttırabilecek, öbürü de daha iyi, daha bilgili olmayı isteyecek. Evet, işte o zaman bu iki yol bir noktada birleşir ve yalnız orada sevgilinin sevene yüz vermesi güzel bir şey olur (Şölen 184d-185a).

Bu ilişki modelinde sevenin ve sevilenin kim olduğunun önemi de ortadan kalkmaktadır; çünkü amaç erdemin paylaşılması olarak ortaya konduğu için, sevenin kim olduğu ya da bedeni, sahip olduğu ve aktarabildiği erdemin bilgisi yanında gölgede kalmaktadır. Sevilenin de asıl değeri, erdemli bir yaşam bilgisine açık olarak sevene karşılık vermesidir. Sevilenin sevene karşılık vermesinin koşulu, bilgiye ve erdeme ulaştıracak bir sevenle kurulan ilişkide bulunmaktadır. Bu çerçevede göksel ve yersel eros birlikte çalışıyor olarak yorumlanabilir ve göksel olanın eşlik etmediği hiçbir erotik ilişki güzel olarak görülmemektedir. Böylelikle Diotima’nın da eros’un yükseliş basamaklarını betimlediği pasajda (Şölen 211c-d) bedensel olanın dışlanmadığı, fakat göksel olan eros’un gözetiminde erdemli bir yola girilebileceği ve güzelliğin özüne ulaşılabilceği görülür. Bir bakıma yersel eros’un hüküm sürdüğü bedensel isteklere ilişkin ihtiyaçlar tamamen erdemli bir yaşam hedefinin içinde eritilmektedir. Yönelimi ruh olan göksel eros da kendisini, seven ve sevilen ilişkisinde gerçek erdemler yaratmak (212a-b) olarak gösterir.

Bu durum en iyi Sokrates’in felsefe yapışında görülmektedir. Bu yüzden Alkibiades’le ilişkisinde Sokrates’in bedeni sözleriyle özdeşleştirilebilir. Erdemli bir yaşam pratiği içinde Sokrates’in gençlerle erotik ilişkisi, onun felsefe sevgisinde ve konuşmasında görülür (Reeve 298). Bu soylu eros, iki kişinin arkadaşlık ortaklığı içinde kendisini gösterecek, sevenin sevgilisine erdem öğretme çabasında ve sevilenin de bu bilgiye hazır bulunuşunda somutlaşacaktır. Yalnızca ruhun bu yüksek sevgisi kalıcıdır (Shorey 191). Platoncu erotik ilişkide yönelinen şey, sevgilinin dolayımında erdemli bir yaşam pratiği ve ruhsal bir dengedir. Yersel eros’un hedeflediği sevileni elde etmeye dönük sadece bedensel olana dayalı ilişki

de, yerini erotik bir karşılıklılığa ve yaratıcılığa bırakmalıdır (Halperin 130). Felsefe pratiği için en uygun yol olan diyalog da, erotik karşılıklık çerçevesinde soru ve yanıtların birbirini takip etmesini sağlar (Halperin 133). Böylece diyalogun da ilerleyişini sağlayan bir ilke olarak eros, seven ve sevilenin asimetrisini bir eğitim süreci içinde eşitler.

Pausanias'ta doğru eylemin eğitim açısından eksiksiz bir felsefi temelini tam olarak verilemediği söylenebilir (Reid 35). İşte bu noktada pederastik ilişkinin olanaklı en yüksek biçimi olarak, erotik enerjinin erdemlerin gelişimini desteklemesi düşüncesi Diotima'nın konuşmasında görülecektir (Ferrari 260). Diotima'nın bir öğrencisi olarak Sokrates de, Alkibiades'in erotik enerjisini kendisine değil felsefeye yönlendirmektedir (Ferrari 262). Yani bilgeliği sevene (filozofa) değil, bilgeliğin sevilmesine doğru bir hamle yapmaktadır. Diotima'nın konuşmasında ortaya çıkan önemli bir fark, seven ve sevilen arasındaki ilişkide bilgi edinmenin zaten sevilende bulunanı maiotik yöntemle açığa çıkartmak, doğurtmak olduğudur. Bilgi dikey bir şekilde sevenden sevilene aktarılmaz. Karşılıklı bir ilişkilene içinde, sevilenin kendisinde olanı fark edip kavramasının önü açılır. Sokrates'in Pausanias'tan farklı olarak yaptığı şey de tam olarak budur. Eros bu açıdan bilgeliğe bilgisizlik arasında aracı bir statüde olan, erdem ve bilgi peşinde olmayı sağlayan arada bulunan bir ilkedir (Sheffield 37). Diotima'nın konuşmasında sanki yersel olan ile göksel olan arasında hareket eden bir eros yorumu karşımıza çıkmaktadır. Ancak ruh güzelliği ve bilginin peşinde olma özelliği değişmemiştir.

Bu açıdan Sokrates'in anladığı biçimiyle felsefe, münzevi bir meditasyonun ürünü olamaz; çünkü karşılıklı bir işbirliği içinde ortak bir etkinliktir (Dover 164). Güzellik içinde bilgi üretmek (Şölen 206b), sevenin (erastês) yaratmak arzusuyla diyaloga girip güzelin bilgisini elde etmeye çalıştığı ve düşünce ürettiği bir felsefi süreç içinde sevilene (erômenos) yönelmesiyle olur. Bu süreçte sevilen karşısında bedensel tatminini değil, erdemi gözetir ve eros ahlaksal ve düşünsel üstünlüğe duyulan bir istek olarak konumlandırılır.

Bu arzuyla yüklü oldukça, çirkin bedenlerden çok, güzel bedenlere yönelir, onlar arasında güzel, cömert, soylu bir cana rastladı mı, bu iki güzelliğe birden vurulur, böyle bir varlık karşısında dili çözülüp, ona erdemi, iyi insanın nasıl olacağını, neler yapacağını anlatır, kısacası onu geliştirmeye çalışır (Şölen 209b-c).

Bu çerçevede aslında Pausanias'ın betimlediği göksel eros'un en önemli işlevi de, kalıcı bir motivasyon olarak yaşam boyu süren bir ilişkiyi⁶ olanaklı kılmasıdır (Grube, 98). Dolayısıyla söz konusu pederastik ethos'ta felsefi bir eğitim yöntemi içerilmektedir (Dover 154). Böylece Diotima'nın betimlemesinde de bedensel olan isteklerin tamamıyla dışlanmadığı; bununla birlikte asıl önem verilenin ve sürdürülebilir olanın, ruhsal bir etkinlik olarak erdem bilgisini kazanma isteği olduğu görülmektedir. Yine Pausanias'ın seveni ve sevileni ilişkideki eylemlerin iyi veya kötü bir şekilde gerçekleştirilmesi aracılığıyla ayırıp değerlendirmesi (Şölen 181a), Diotima'nın eros'a atfederek yaptığı belirlemeye benzemektedir. Eros'un nesnesi hiç değişmez, her zaman güzel ve iyi olandır. Eros'un işlevi aracı bir güç olarak insanları mutluluğa götürmesi ve bu yolla ölümsüzlüğe kavuşturmasıdır (Lamascus 104-105). Bu çerçevede Sokrates'in farkı, tek bir insana erdemli bir yoldan bağlı kalmanın da ötesinde; güzel düşüncelere, bilgeliğe ve güzelliğin kendisine doğru yükselme çabasıdır.

Sokrates'in Alkibiades'le olan ilişkisinde bedensel yoldan baştan çıkarılmamış olmasının nedeni, Diotima'nın sözünü ettiği "*insanın tenine, bedenine, rengine bulanmamış bir güzelliğin*" (Şölen 212a) peşinde olması ve kendinde güzelliği düşünmesi olarak açıklanabilir. Sokrates doğru pederastik eğitimin (Şölen 211b) gereğini yerine getirerek erdemli bir kılavuz olarak davranmıştır (Destrée 228). Aynı zamanda Sokrates de aslında Alkibiades'i baştan çıkarmaya çalışmamaktadır; onun birincil odağı kendi ruhunu güzelleştirmeye çalışmaktır. İşte erdemli bir yoldan gerçekleştirilen erotik ilişki göksel eros'a aittir ve filozof sevilen yoluyla sürekli olarak bilgeliğe ve güzelliğe ulaşmaya ve yükselmeye çalışır. Filozof, eros'un kılavuzluğunda sevilenin bedensel güzelliğini ruhunun da güzelliğiyle birleştirerek erdem eğitimini ve bu yolda düşünsel ürünler yaratmayı hedefler. Bu süreç pasif bir eğitim şeklinde değil, iyi olan şeyi sevilenin kendisinin de araması ve bulması şeklinde diyalektik bir işbirliği içinde gerçekleşir (Blondell 151). Alkibiades'in övgüleri ve Sokrates'in kendisine kılavuzluk yapması yönündeki

⁶ Şölen'de Pausanias'ın sevgilisi tragedya yarışmasında birinci olan Agathon'dur ve dönemin yapıtlarından yola çıkılarak tahmin edilen ilişkilerinin süresi, felsefe tarihçileri tarafından en az otuz yıl olarak belirlenmektedir (Brisson 235-236). Pausanias'ın konuşmasında yorumcuların da dikkat çektiği gerilimin ana sebebi aslında, Agathon'la uzun süren ilişkisinin Atina nomos'unda yaygın olan ve kabul edilebilir olan pederasti pratiğinin aksine bir durum teşkil etmesidir. Kabul gören pratik ilk gençlik döneminden sonra yaşı ilerleyen gençlerle aşk ilişkisinin bitirilmesi olduğundan (Dover 203), iki erkek arasında söz konusu erotik ilişkinin sürekli hale gelmesi eleştirilere ve alaylara neden olmakta (Brisson 245) ve bundan dolayı Pausanias yasaları kendi lehine olacak şekilde manipüle etmeye çalışmakla suçlanmaktadır. Ancak yaşam pratiği açısından Pausanias tam da geçici ve bedensel güzelliğin sönmesiyle biten ilişkilere karşı çıkararak, aslında göksel eros yoluyla erdem peşinde olmanın sürekliliğinin sağlanabileceğini savunmaktadır.

çağrısı sonrasında, Sokrates'in verdiği yanıtta bu karşılıklılık görülebilmektedir. "...Bu işte de, başka işlerde de, ikimiz için en uygun ne ise, onu bulur yaparız" (Şölen 219b). Felsefi eros'un yönlendirdiği ilişkide zorlama ya da tek taraflı bir kılavuzluk yoktur. Sevilenin "yükselmesi için söylenecek en güzel düşünceler" (210c) yine işbirliği içindeki erotik bir birlikteliği ifade etmekte ve eğitim sürecinde seven ile sevilenin rolleri dinamik bir şekilde yer değiştirebilmektedir. Böylece erotik ilişkide sevilenin kendini geliştirirken ve kendine ilişkin iyi olanı ararken, hem sorgulanan hem de sorgulayan olması Sokratesçi eğitimin de en önemli özelliği olarak karşımıza çıkar (Versenyi 165). Sokrates iyi yaşamın ve güzelliğin ne olduğunu birlikte araştırmak istemekte (Sheffield 205) ve bu eğitsel süreçte sevileni güzelliğe yöneltecek eros'u kendisinin deneyimlemesine yönlendirmeye çalışmaktadır.

Sonuç:

Şölen diyalogunda Pausanias'ın konuşması aracılığıyla önemli bir ayrım yapılmaktadır. Soylu (göksel) ve değersiz (yersel) olmak üzere ortaya konulan bu ayrım yoluyla; erotik ilişkinin, doğru bir yaşamın koşulu olarak erdem bilgisini edinmekle bağlantılı bir eğitim ilişkisi olarak anlaşılması olanaklıdır. Ruha yönelen ve ruhun erdemlerini geliştirmeyi amaçlayan göksel eros'un aşağı düzeydeki bedensel sevgi biçimlerinden ayrılmasını öngören bu ikili eros anlayışı, aynı zamanda Diotima tarafından sunulan eros'un yükselen yapılanmasıyla da paralellik göstermekte ve Platon'un eros anlayışının bir ön taslağı gibi görünmektedir. İkili bir yapının da hiyerarşik bir yükselmeyi içerdiği düşüncesiyle, Pausanias'ın sunduğu ayrımı, pandemik eros'tan göksel eros'un yönlendiriciliğine ahlaksal bir geçiş olarak okumak olanaklıdır.

Bu çerçevede Pausanias'ın gizli niyetlerine odaklanan ve ortaya koyduğu erotik ilişki biçiminin bir erdem arayışı ekseninde şekillenebileceği pozitif içerimini gözden kaçırarak yorumlara özellikle dikkat çekilmiştir. Ancak Pausanias'ın öğretisi, onun olası gizli niyetlerinden bağımsız bir şekilde anlaşılmaya da açık durmakta ve ortaya koyduğu eros ayrımının erdem vurgusu, Platon'un ahlak öğretisine yakın bulunmaktadır. Eylemleri motive edici bir güç olarak eros düşüncesi ile eros'un ahlaklı bir yaşamın itici gücü olarak nasıl konumlandırılacağı sorunu birbirine yakınlaşmaktadır. Böylece seven sevilen ilişkisi, tarafların kendisinde eksik olanın peşinde oldukları ve yönelimi ruh olan göksel, yani felsefi eros kılavuzluğunda erdemli bir yaşamın amaçlandığı eğitsel ve sosyal bir pratik olarak konumlandırılır.

Bu yolla karşılıklı bir ilişki içinde erdemın kazanılması pratiğini tetiklemeden ve sürdürmenin olanağı olarak felsefi eros, bilgi olarak eksik olanın arzulanmasını sağlamaktadır. Aksi takdirde insan ilişkilerinden soyutlanmış bir erdem anlayışı, anlamlı bir ahlaksal değer taşıyamaz. Erdem bilgisinin kazanılması, eğitim vurgusunun olduğu insanlar arasındaki erotik ilişki çerçevesinde öngörülmektedir. Bu yaklaşım, ancak erdemli bir yaşamı arzulanabilir kılan bir eros anlayışıyla temellendirilebilir. Eros'un olmadığı yerde, erdemli bir yaşamı arzulamaksızın erdemli davranmanın hem olanaksızlığı hem de değersizliği kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla seven sevilen ilişkisi her iki tarafı da daha erdemli yapmadığı sürece, kişilerin birbirine duyduğu istek geçici olacak ve asıl değerli eros'un kendisini göstermediği bir ilişki biçimine dönüşecektir. Sonuç olarak erdemli bir eros olarak göksel eros, kendini eğitmeye adanmış bir yaşamın arzulanması olarak anlaşılmalı ve felsefi bir konuma yükseltilebilmektedir.

KAYNAKÇA

- Blondell, Ruby. "Where is Socrates on the 'Ladder of Love'?" *Plato's Symposium: Issues in Interpretation and Reception*. Ed. J. H. Lesher, Debra Nails ve Frisbee C. C. Sheffield. Cambridge: Harvard University Press, 2006. 147-178.
- Brisson, Luc. "Agathon, Pausanias, and Diotima in Plato's Symposium: Paidierastia and Philosophia." *Plato's Symposium: Issues in Interpretation and Reception*. Ed. J. H. Lesher, Debra Nails ve Frisbee C. C. Sheffield. Cambridge: Harvard University Press, 2006. 229-251.
- Corrigan, Kevin ve Elena Glazov-Corrigan. *Plato's Dialectic at Play: Argument, Structure, and Myth in the Symposium*. Pennsylvania State University Press, 2004.
- Demos, Raphael. "Eros." *The Journal of Philosophy* 31. 13 (1943): 337-345.
- Destrée, Pierre. "How Does Contemplation Make You Happy? An Ethical Reading of Diotima's Speech." *Plato's Symposium: A Critical Guide*. Ed. Pierre Destree ve Zina Giannopoulou. Cambridge University Press, 2017. 216-234.
- Dover, Kenneth J. *Greek Homosexuality*. Cambridge: Harvard University Press, 1989.
- Ferrari, Giovanni R. F. "Platonic Love." *The Cambridge Companion to Plato*. Ed. Richard Kraut. Cambridge University Press, 1992. 248-276.

- Grube, George M. A. *Plato's Thought*. Indianapolis: Hackett Publishing Company, 1980.
- Halperin, David M. *One Hundred Years of Homosexuality: And Other Essays on Greek Love*. New York: Routledge, 1990.
- Hunter, Richard. *Plato's Symposium*, New York: Oxford University Press, 2004.
- Lamascus, Lorella D. *The Poverty of Eros in Plato's Symposium*, Bloomsbury Publishing, 2016.
- Platon. *Şölen*. Çev. Azra Erhat ve Sabahattin Eyuboğlu. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1998.
- Piscitelli, Emile J. *In praise of Love: A Conversation with Plato's Symposium*. PublishAmerica, 2006.
- Reeve, C. D. C. "Plato on Eros and Friendship." *A Companion to Plato*. Ed. Hugh H. Benson. Blackwell Publishing, 2006. 294-307.
- Reid, Jeremy. "Unfamiliar Voices: Harmonizing the Non-Socratic Speeches and Plato's Psychology." *Plato's Symposium: A Critical Guide*. Ed. Pierre Destree ve Zina Giannopoulou. Cambridge University Press. 2017. 28-47.
- Rosen, Stanley. *Plato's Symposium*. New Haven: Yale University Press, 1987.
- Santas, Gerasimos. *Plato and Freud: Two Theories of Love*. Basil Blackwell, 1988.
- Sheffield, Frisbee. *Plato's Symposium: The Ethics of Desire*. New York: Oxford University Press, 2006.
- Shorey, Paul. *What Plato Said*. Chicago: The University of Chicago Press, 1933.
- Strauss, Leo. *On Plato's Symposium*. Chicago: The University of Chicago Press, 2001.
- Versenyi, Laszlo. *Sokrates ve İnsan Sevgisi*, Çev. Ahmet Cevizci. Ankara: Gündoğan Yayınları, 1995.

Summary

In Plato's thought, eros plays a central role within the philosophical activity which aims virtuous life. Eros operates as a strong motive that guides the soul and encourages the development of a good life. Philosopher's pursuit of wisdom can be actualized by the function of eros. So the motivation that is needed through the education of moral virtues is described as in an erotic relation model in *Symposium*. Since the educational functions of eros will be put forward, Pausanias' praise of eros focusing mostly on the acquisition of virtues draws an important distinction. This critical distinction between two kinds of eros also presents two kinds of relations characterized as carnal and spiritual. The carnal one is depicted as a base and vicious eros and it inclines to bodily desires. Spiritual one pursues for moral virtues and knowledge through philosophical education. Accordingly erotic relation only in an educational purpose can produce and practice the knowledge of virtue. This setting is provided by the function of heavenly eros in a moral educational perspective. And this sort of eros does not merely interested in physical gratification.

Through this distinction put forward as noble (uranian) and vicious (pandemic) eros; the virtuous eros, which tends towards the intellectual and the spiritual, leads the lover and the beloved to a superior position. In this erotic reciprocity, under the guidance of uranian eros, soul is loved rather than body. In this respect, Plato's thoughts on erotic relations show similarities with Pausanias' description of uranian eros. So the approach of the twofold nature of eros runs parallel to Plato's distinction between the sensible and the intellectual, and suggests the idea of the ascension of eros presented in Diotima's speech. Within this distinctive context, the functions of eros in terms of the acquisition of moral virtues will be detailed and how the educational role of eros should be understood will be revealed. Also, the connection between the philosophical eros that is depicted by Diotima and the uranian eros that is posed by Pausanias will be interpreted in the context of philosophy and moral education which is motivated through erotic relations.

In the dialogue, the praise of eros turns into the praise of Socrates, the actual lover of philosophy. He represents the ideal educator in his collaborative relations as an intellectual guide. The erotic relationship guided by the heavenly eros requires an education in pursuit of wisdom and is directed towards souls and the beauty itself. This notion of good eros goes beyond bodily gratification and places

the erotic relationship in the context of an educational practice. By this way, eros for the soul, virtue and moral education are connected within the idea of beauty. Attraction of beauty that is founded and motivated by the philosophical eros achieves both moral and epistemic ascension unto the ladder of love. So in *Symposium*, the erotic relationship is presented as a model of education and in this model lover and beloved search for the cultivation of their souls and throughout this search they can attain power from their love to improve virtues and create thoughts. This erotic interaction does not operate vertically and passively between the lover and the beloved, it shows itself reciprocally as in Socratic truthful quest for the moral knowledge in actual practice with actual souls of persons. The true philosophical education happens in this fuel of eros that is playfully loaded and transmitted between the lover and the beloved in its intermediate status relation.

Therefore, as long as the the relationship of the lover and the beloved couldn't make both sides more virtuous, this means that the eros between them is not a philosophical one, or in Pausanias' terms it is a pandemic one. This desire for each other will be temporary under the influence of pandemic eros and it will turn into a relationship where the true good eros doesn't show itself. As a result the uranian eros as a virtuous and noble one, is understood as the quest for a life devoted to self-education and can be elevated to a philosophical position. The acquisition of the knowledge of virtue can be achieved within the framework of erotically engaged relations between people with an emphasis on education. This approach can only be based on an understanding of an eros that makes a virtuous life desirable.